

שיחה שבועית מאת הרב אביגדר נבנצל שליט"א פרשת אחרי מות - קדושים תשס"א עיקר קדושת המקדש - התורה

מקום קדוש ונורא. ואולם עיקר הקדושה של קודש הקדשים מבחינה הלכתית, הוא מצד היותו מקום הארון. אפילו בבית שני שלא היה בו ארון, אומרת הגמ' שאפשר היה לעבוד בו את עבודות יוה"כ, מפני שנאמר: "וכפר את מקדש הקדש" (ויקרא טז, לג) - מקום המקודש לקודש (פי': מקודש לארון) (מנחות כז, ב). הקדושה ההלכתית של קודש הקדשים נובעת א"כ בעיקר מכך, שקודש הקדשים הוא מקום המקודש לארון, ואפילו כשהארון אינו נמצא שם בפועל. וקדושת הארון ממה נובעת? מזה שהוא מקום הלוחות, "מכתב אלקים", ומקומו של ספר התורה שכתב משה רבנו ע"ה (עי' דברים לא, כו וברש"י שם). נמצא, שקדושת המקדש נובעת בעיקר מהיותו מקום לתורה. אם נדון אפוא מי מקודש יותר, התורה או המקדש, תהיה התשובה: התורה. שכן גם קדושת המקדש אינה נובעת אלא מקדושת התורה, בהיותו מקום משכן לתורה. לא לחינם אמרו חז"ל (הוריות יג, א): "יקרה היא מפנינים" (משלי ג, טו) - מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, שהרי כל מעלתו של הכהן הגדול היא מה שהוא נכנס לפני ולפנים אל מקום התורה, וא"כ ת"ח חשוב ממנו, שהרי ת"ח הוא מקום התורה עצמו, כי בו עצמו נמצאת תורה, ועל כן ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם-הארץ (הוריות שם).

אל קודש הקדשים אין אנו יכולים להכנס היום, ולא רק אל קודש הקדשים, אלא אפילו אל הר הבית אין אנו יכולים לעלות. לא רק מסיבות מדיניות ובטחוניות, אלא גם מסיבות הלכתיות. אבל אל התורה יכולים אנו להכנס גם היום. ולא רק יכולים, אלא מצווים. ודאי שצריכים אנו להתפלל שנוכל גם "לעלות ולהראות ולהשתחוות לפניך", שנוכה שהארון יחזור לקודש הקדשים והתורה תהיה במשכנה והסנהדרין תחזור אל לשכת הגזית, שזה עיקר תפקידה של ירושלים, כאמור: "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם" (ישעיהו ב, ג), אבל בכל זאת, עיקר העיקרים שהוא התורה - יש לנו גם היום, כי התורה איננה תלויה במקום. אמנם תוקפה של הסנהדרין, שממנה יוצאת הוראה לישראל, איננו אותו תוקף כמו זה שהיה לה בהיות המקדש על מכוננו, ואפילו אם היינו מקימים היום סנהדרין של שבעים ואחד גדולי עולם שישבו ויפסקו הלכות, לא היו יכולים לדון דיני נפשות כמו בזמן הבית (עי' ע"ז ח, ב), מ"מ הרי התורה נמצאת עמנו היום באיזו מדרגה, גם אם לא במדרגה העליונה ביותר, וא"כ עיקרו של המקדש נמצא עמנו גם היום.

"מיום שחרב ביהמ"ק אין לו לקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח, א). יש הרבה מה לומר על זה בדרוש, אבל פירושה הפשוט של מימרא זו הוא, שמיום שחרב ביהמ"ק, המקום הראוי ביותר להתפלל בו הוא ארבע אמות של הלכה, כלומר: במקום שלומדים בו

הקב"ה אומר למשה: "דבר אל אהרן אחיך, ואל יבא בך לעת אֶל הקֹדֶשׁ מִבֵּית לְפָרֶכֶת" (ויקרא טז, ב). קודם כל עליו להיות טהור, כפי שכתוב בפרשות אחרות. אבל גם כשהוא טהור, אין לו רשות להכנס אל הקודש "בכל עת". רק לצורך עבודה מותר לכהן להכנס אל הקודש, ואולי גם לצורך השתחויה (עי' כס"מ הלכ' ביאת מקדש פ"ב ה"ד). אבל אם נכנס שמה שלא לצורך עבודה, עובר בלאו של 'ביאה ריקנית' (עי' רמב"ם שם ה"א-ה"ד). קודש הקדשים חמור עוד יותר, ואליו אין רשאי להכנס אלא הכהן הגדול, וגם הוא אינו רשאי להכנס שמה אלא ביוה"כ, ורק כפי הסדר המיוחד המבואר בפרשתנו - "בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה" וכו' (טז, ג ואילך). לדעת הגר"א (הובא במשך חכמה שם), היתה אמנם לאהרן הכהן רשות מיוחדת להכנס אל קודש הקדשים גם בשאר ימות השנה, ובלבד שיעשה כסדר שעושה ביוה"כ, כפי שמבואר כאן בפרשה, ואולם לדעת רש"י (שם) גם לאהרן לא היתה רשות להכנס לקה"ק אלא ביוה"כ בלבד. עכ"פ, לשאר כהנים גדולים, ודאי שאין רשות להכנס לקה"ק אלא ביוה"כ בלבד, ורק כסדר האמור כאן בפרשה.

מדוע נדרשות הכנות רבות כ"כ כדי להכנס אל קדש הקדשים? כי בבית קדשי הקדשים נמצאת השכינה - "כִּי פָעַן אֶרְאֶה עַל הַפְּרֶכֶת" (שם, ב). אמנם "לית אתר פנוי מיניה", ומלא כל הארץ כבודו, ואולם בקודש הקדשים נמצא הקב"ה ביתר גילוי, ועל כן א"א להכנס לשם סתם כך, כפי שאל מלך בשר ודם א"א להכנס סתם כך. הרי אפילו אל אחשוורוש לא היה רשאי להכנס אלא מי שהושיט לו המלך את שרביט הזהב (אסתר ד, יא). מה פירוש הדבר, שבקודש הקדשים נמצא הקב"ה ביתר גילוי? הרי אין לקב"ה מראה או צורה כלשהי נתפסת או בלתי נתפסת, וא"כ א"א לראות את ה' לא בקודש הקדשים ולא בשום מקום אחר. מה א"כ פירוש הדבר, שבקודש הקדשים נמצא הקב"ה ביתר גילוי? הכוונה היא, ששם יכול לב האדם להשיג את השכינה יותר מאשר במקום אחר. ובלבד שיהיה ראוי לכך. נדב ואביהוא רק מתקרבים, ומגודל הקירבה הם מיד מתים. ואילו טיטוס נכנס ממש אל בית קדש הקדשים, עושה שם מה שעושה (עי' גיטין נו, ב), ויוצא בשלום בלי פגע. המקונן אכן שואל בקינות, איך יתכן הדבר הזה. יש כמה תרוצים לשאלה זו. אחד מהם, שנדב ואביהוא התקרבו לקודש הקדשים עם הר אש, ואילו טיטוס התקרב עם הר ג' ל' ס, בעוד שאת ראשו "השאיר" ברומי. כמוכן, גם על כניסה כזו בא על עונשו (עי"ש), אבל "קירבה" לא היתה כאן. משא"כ נדב ואביהוא, שהתכוונו להתקרב אל ה' - "בקרבתם לפני ה'" - על כן נענשו במיתה, כי אין להתקרב אל מקום השכינה אלא אחר ההכנות המתאימות. מתחילת הבריאה קודש הקדשים הוא מקום מקודש. "מִצִּיּוֹן מְכַלֵּל יְפִי אֲלֵקִים הוֹפִיעַ" (תהלים נ, ב) - ממנו מוכלל יופיו של עולם (פי': אבן השתייה שעליה הושתת העולם) (יומא נד, ב). אדם הראשון הקריב שם קרבן, עקדת יצחק שם היתה, ועוד.

הקב"ה את גילוי כבודו לתוך עצים ואבנים ומאורות ושאר דברים, כדי שמתוכם נעמוד על כבוד גדולתו - "השמים מספרים כבוד קל", כך צמצם הקב"ה את מחשבתו אל תוך התורה, כדי שע"י לימודה תהיה לנו תפיסה כלשהיא במחשבתו ית', כל אחד כפי דרגתו, משה רבנו לפי דרגתו, והנביאים והראשונים והאחרונים ור' עקיבא איגר והחזון איש וגם הילד בכתה א' לפי מדרגתו. אבל את שלמות התורה א"א לשום אדם להשיג. כי התפיסה שלנו בתורה היא רק בחיצוניות הדברים, ולפנימיותם אין אנו חודרים. גדולים מאיתנו כן חדרו: ר' שמעון בן יוחי, האר"י הקדוש, הגר"א ואחרים חדרו לסודות התורה, אבל גם הם לא חדרו עד הסוף. כי להבין את התורה "עד הסוף", רק הקב"ה יכול. "אלקים הבין דרכה" (איוב כח, כג), רק הקב"ה יודע את התורה בכל עמקה. אפילו משה רבנו לא השיג בעוה"ז את כל הסודות, ואפילו בעוה"ב אינו משיג עד הסוף. הוא הולך ומתעלה שם יותר ויותר, אך עד תכליתה של התורה - אפילו משה רבינו אינו יכול להגיע.

ידועים דברי אונקלוס, שתרגום: "עם נָבֵל" (דברים לב, ו) - "עמא דקבילו אורייתא" (עם שקבלו את התורה). וקשה: וכי מפני שקבלו ישראל את התורה ראויים הם לכינוי 'עם נבל'? בשלמא אם היה מפרש שנתכנו כן מפני שעבדו לעגל או בגלל חטא אחר שחטאו - לחיי, אבל כיצד אפשר לפרש שנתכנו כן מפני שקבלו את התורה? באר הגר"א, שדברי אונקלוס מיוסדים על דברי חז"ל שאמרו: "נובלות חכמה של מעלה - תורה" (ב"ר מד, יז). מה פירוש "נובלות חכמה של מעלה"? משל לאילן גבוה, שלרוב גובהו אי אפשר ללקט את פירותיו. אלו פירות אפשר בכל זאת ללקט? את הפירות הנושרים שנופלים למטה, אותם ניתן ללקט ולאכול. כך גם החכמה האלקית. היא גבוהה, בלתי ניתנת להשגתנו. מה עשה הקב"ה? "ותשלך אמת ארצה" (דניאל ח, יב), השליך קצת 'אמת' ארצה, הוריד לנו לארץ "נובלות" מחכמתו בדמות התורה, כדי שתהיה לנו איזו שהיא השגה במחשבה האלוקית. זהו "עם נָבֵל" - "עמא דקבילו אורייתא", שקבלו את נובלות החכמה של מעלה (הובא בהקדמת נכד הגר"א לביאורו על השו"ע).

צריכים אנו אפוא לדעת, שהדברים שאנו לומדים הם דברים עמוקים. בכל אות בתורה שבכתב ושבע"פ גנוזים אורות עליונים שאין לנו בהם כל תפיסה. אנו לומדים "המביא גט ממדינת הים" (גיטין ב, א). אנו מקווים שלעולם לא יצטרך שום יהודי לגט ח"ו, וכן שלא יהיו יהודים במדינת הים כלל, רק בא"י, וא"כ אדם עלול לחשוב: מה לי ול"המביא גט ממדינת הים"? אני מקווה שלא להיות אף פעם שליח ממדינת הים. חלק מאיתנו הולכים אולי להיות שליחים במדינת הים, אבל לא בשביל להביא משם גיטין, מדוע א"כ צריך אני לדעת מה הדין של המביא גט ממדינת הים? אבל מחשבה זו אינה נכונה. ראשית, עשויה להיות תועלת בלימוד "המביא גט ממדינת הים", גם למי שאינו חושב להיות אי פעם במדינת הים. כי כפי שציין ראש הישיבה בשיחה שלו, תפקיד הישיבה איננו רק לתת ידיעות

הלכה, ובפרט המקום שלומד בו המתפלל עצמו, כפי שמספרת הגמ' (שם): "רבי אמי ורבי אסי אע"ג דהוה דהוה תליסר בי כנישתא בטבריא, לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוה גרסי" (רבי אמי ורבי אסי אע"פ שהיו להם שלושה עשר בתי כנסת בטבריה, לא היו מתפללים אלא בין העמודים של בית המדרש בו היו לומדים). משמע ש'ארבע אמות' שאמרה הגמ' הוא כפשוטו ממש: אותו סטנדר שישבו לידו בשעת הלימוד, שם היו מתפללים. וזהו לכאורה הפשט בגמ' (סוטה לח, ב), שמספרת שכשרצו רבי אמי ורבי אסי לעלות לדוכן (רבי אמי ורבי אסי כהנים היו), היו עוקרים רגליהם ב'רצה', כפי הדין, אך לא היו מספיקים להגיע לדוכן עד שכבר סיים הש"ץ את הברכה. למה לקח להם הדבר זמן רב כל-כך? מסתמא מפני שישבו באחת הפינות של בית המדרש, ובית המדרש גדול היה. מדוע א"כ לא עמדו להתפלל ב'מזרח'? מפני שהקפידו להתפלל במקום לימודם! לדעת התוספות (ברכות ל, ב ד"ה ה"ג) תפלה במקום הלימוד עדיפה אף יותר מתפלה בציבור, ומוטב שיתפלל אדם במקום לימודו בלא מנין, מאשר שילך לביהכ"נ להתפלל במנין! אלא שהרמ"א כתב (אור"ח סי' צ' סע' י"ח), שת"ח "לא ירגיל עצמו לעשות כן, שלא ילמדו עמי הארץ ממנו ויתבטלו מבית הכנסת". עם הארץ לא ילמד מכך שצריך לשבת וללמוד, עד כדי כך לא יחמיר כמו הת"ח, ילמד ממנו רק את הקולא, שאפשר להתפלל שלא בציבור, ועל כן ת"ח לא ירגיל עצמו לעשות כן, להתפלל בבית במקום בביה"כ. אבל מעיקר הדין סבורים התוס' שת"ח שלומד בבית, עדיף שיתפלל בבית בלא מנין, משיבוא להתפלל בביהכ"נ. מפני שמיום שחרב ביהמ"ק אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, שהן המקום המובחר ביותר לתפילה [ואולם הרמב"ם (הלכ' תפלה פ"ח ה"ג) חולק על התוס' וסובר שתפלה בציבור עדיפה על תפלה במקום הלימוד]. כל עוד עמד המקדש על מכונו, היה המקדש המקום הראוי ביותר להתפלל בו, כי שם נמצא ספר התורה שכתב משה רבנו, ושם נמצאים הלוחות שכתב הקב"ה בעצמו, וא"כ זהו גם מקום השכינה [ואפשר שגם הכותל המערבי דינו כביהמ"ק לענין זה, שעדיף להתפלל בסמוך לכותל יותר מאשר במקום שאדם לומד בו. וכן מי שנמצא מחוץ לירושלים, אפשר שעדיף לו שיבוא להתפלל בירושלים]. אבל משחרב המקדש, המקום הראוי ביותר להתפלל בו הוא ד' אמות של הלכה.

מה אנו מחפשים? קרבת אלקים, כפי שדיברנו קודם. השגות שכהן גדול משיג בקודש הקדשים אין באפשרותנו להשיג, אבל השגות של תורה יש באפשרותנו להשיג, וקרבת אלקים המושגת ע"י השגות בתורה, היא קרבת אלקים הגדולה ביותר. "לית מחשבה תפיסא ביה", שום מחשבה לא יכולה לתפוס בקב"ה שום דבר. כשאנו אומרים "קל עליון", פירוש הדבר שהוא עליון מכל תפיסה מחשבתית. "כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבתית ממחשבתיתכם" (ישעיהו נה, ט). כשאנו מדברים על מחשבת ה', איננו מבינים אפילו מה שאנו מדברים. ה' חשב, ה' רצה, ה' גזר, כל אלו הם כינויים שאיננו מבינים אותם. התפיסה המועטה שיש לנו בכל זאת במחשבת ה', היא ע"י לימוד התורה. הקב"ה הלביש את מחשבתו העליונה בתורה, כדי שיהיה לבשר ודם, כל אחד לפי מדרגתו, תפיסה כלשהיא במחשבת ה'. כשם שצמצם כביכול

מרגישים יותר קרבת אלוקים, כי מרגישים ע"י זה יותר שאני מדבר אליו ית', ולא סתם קורא מהסידור מעמוד זה עד עמוד זה. הרמב"ם הרי מסביר (הלכ' תפלה פ"א ה"ג-ה"ד), שלפני שאנשי כנסת הגדולה תקנו את נוסח התפלה, היה כל אחד מתפלל בעצמו מה שהיה צריך, ורק משראו אנשי כנסת הגדולה שאנשים אינם יודעים עוד לבטא את עצמם היטב, סידרו לנו את סדר התפלה, לבטא על ידו את הצרכים העקריים שלנו, אבל עדין הרשות בידינו לבטא את עצמנו כמיטב יכולתנו בנוסף לתקנתם, ללא לגרוע ח"ו מן הברכות שתקנו לנו חז"ל.

ודבקות בקב"ה במעשה היא ע"י חסד. שהרי כל מטרת הקב"ה במעשה הבריאה, כפי שהיא נתפסת בשכל אנושי, היתה כדי להטיב לברואים. לו לא היו ברואים, לא היה לו לקב"ה למי להיטיב, ועל כן, כדי שיהיה לקב"ה למי להיטיב, ברא הקב"ה ברואים לאין תכלית, עליונים ותחתונים, מלאכים וחיות ובני אדם ועצים ועוד, כדי להיטיב להם, ובפרט לישראל עם סגולתו, שהם עיקר הבריאה, אבל לא רק להם אלא לכולם, כאמור: "טוב ה' לכל" (תהלים קמה, ט). החסד הוא אפוא הדרך להדבק בה' דרך העשיה. אבל התורה היא הדרך להדבק בה' במחשבה. לכן על שלושה דברים אלו העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים (אבות פ"א מ"ב), כי אלו הן הדרכים העיקריות להגיע לדבקות בקב"ה.

ואולם, כמה שנלמד תורה, וכמה שגדולי ישראל הראשונים והאחרונים למדו תורה, עדיין לא התחלנו לנגוע בתורה. "תורת ה' תמימה" (תהלים יט, ח) - באר האדמו"ר מקוצק זצ"ל, שגם אחרי כל מה שלמדו בה, עדין התורה שלמה, כאילו לא נגעו בה. כי התורה היא אין סופית, ומאין-סוף אי אפשר להחסיר כלום. אמנם יש, ברוך ה', ארון ספרים בישיבת הכותל, ויש ארונות ספרים עוד יותר גדולים בישיבות אחרות ובעוד מקומות, ויש המון ספרים שאבדו לנו בשואה ובמאורעות אחרים, ואעפ"כ גם אחרי כל מה שחידשו כל גדולי ישראל בתורה, עדין תורת ה' תמימה ושלמה, כאילו לא נגעו בה כלל. כמובן שדבר זה אינו יכול לשמש כהתנצלות שלא ללמוד בה. כי כבר אמרו חז"ל: "לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה" (אבות פ"ב מט"ז). וכן אמרו חז"ל (ויקרא יט, ב): "רְבָאמוֹת לְאִוִּיל תְּחַמֹּת" (משלי כד, ז) (פי': החכמה נראית לאויל כדבר רם וגבוה, בלתי ניתן להשגה, ועל כן נשאר הוא באוילתו). א"ר יוחנן: (משל) לככר תלוי באוירו של בית. מי שטיפש אומר: מי יכול להוריד את זה? מי שפיקח אומר: ולא אחר תלאו?! (סימן שישנה אפשרות להגיע אליו)... כך מי שטיפש אומר: מי יכול ללמוד תורה שבלבו של חכם? מי שפיקח אומר: והוא לא מֵאָחַר לְמַדָּה?! אלא הריני לומד שתי הלכות היום ושתיים למחר עד שאני לומד את כל התורה כולה". הטיפש אומר: איך אפשר להספיק ללמוד את כל התורה? "נזיקין - ל' פרקים, כלים - ל' פרקים" (שם), א"א ללמוד כל כך הרבה! מה אומר החכם? הרי עצם מציאותה של המסכת מוכיחה, שהיו חכמים שלמדו אותה וסידרו אותה, וא"כ הרי

בתורה, אלא גם לתת דרכי סברה ודרכי חשיבה בתורה. אתה קונה דרכי חשיבה, מה זה 'רוב', מה זו 'חזקה', מה זה 'עד אחד נאמן באיסורין', מה זה שאר דברים, מושגים אלו יכולים לסייע לך בכל התורה כולה. אם תפתח 'אגלי טל', תראה שגם כשהוא עוסק במלאכת חורש בשבת, הרי הוא מביא ראיות אפילו ממסכת בבא קמא או ממסכת עוקצין או ממסכת אחרת, וכך היו עושים גם הרוגז'ובר וכל שאר גדולי התורה. היו מקיפים בראיותיהם את כל התורה כולה. כי "כל התורה ענין אחד" (תוספתא סנה' פ"ז ה"ה), הכל שזור וארוג זה בזה. ולכן, אפשר שלימוד פרק "המביא גט ממדינת הים" יסייע לי מחר לפסוק שאלה בהלכות בשר בחלב או בשאלה אחרת. צריך רק לדעת שהדמיון יהיה אמיתי, לא פילפול ריק. ואולם מלבד טעם זה, ישנה גם סיבה נוספת ללמוד "המביא גט ממדינת הים" גם למי שאינו מתכוין להיות אי פעם שליח לגט. שכן בכל מילה ומילה בתורה ישנם סודות לאין שיעור. כל מילה ומילה היא "נובלות חכמה של מעלה", וגם אם כעת איננו יודעים ואיננו מבינים את סודות התורה, אבל כפי מה שנעסוק בה בעוה"ז, כך נזכה לעמוד עליהם בעוה"ב.

אצל הקב"ה איננו מבינים מה זו מחשבה. מחשבת האדם (לאו דוקא בתורה, אלא גם בעניני עוה"ז) הרי בנויה מ"הוה אמינא" וממסקנה. הוא חושב כך, אח"כ מתחדשת לו איזו סברה לעשות אחרת ממה שחשב מתחילה. הוא פועל תחת אילווצים. הוא רוצה לאכול, ועל כן הוא צריך לעבוד ולהרויח כסף או לעשות משהו אחר, או לבשל בעצמו או ללכת למסעדה, או ללמוד בישיבה, או איזה דרך אחרת להשיג אוכל. לקב"ה אין אילווצים, אין מה שיאלץ אותו, אין לו הוה אמינא, אין לו מסקנה, לא נוספה לו ידיעה ולא נגרעה ממנו ידיעה, כך שכל המושג של מחשבה אצל הקב"ה איננו מובן לנו, אנו משתמשים בו ביחס אליו רק מפני שאין לנו מילה אחרת להשתמש בה, כי אין לנו מושגים להשיג את הקב"ה. "אילו ידעתי, הייתי", אמר אחד הפילוסופים (הביאו בעל העיקרים, מאמר ב' סוף פ"ל). כלומר: בשביל לדעת את הקב"ה צריך להיות הקב"ה. אבל אנו מבינים שיש איזה מושג כזה של מחשבה עליונה, ואנו מבינים שקבלנו תורה, ושהתורה היא בשבילנו הכלי להדבק באמצעותו במשהו במחשבת הקב"ה.

ודבקות בר גש בקב"ה, היא ע"י הקרבנות. כשנזכה בע"ה להקריב קרבנות, יזכה אדם להרגיש שהיה רוצה להיות בעצמו קרבן על גבי המזבח כיצחק אבינו. אלא שגם את יצחק אבינו לא הסכים הקב"ה לקבל כקרבן, ועל כן נתן לנו הקב"ה את ענין הקרבנות, במקום שנקריב את עצמנו לקב"ה. ובזמן הזה שגם קרבנות אין לנו, התפילה היא הדרך להרגיש קרבת אלוקים, להרגיש שאני עומד ומדבר עם הקב"ה פנים אל פנים כביכול, אומר לו מה שאני צריך ומשבח אותו. כמו שאומרים לאבא (להבדיל): תודה רבה על כל מה שעשית עבורי, ומבקש אני שתעשה עבורי עוד דברים אחרים שאני זקוק להם, כך אנחנו מדברים אל הקב"ה, ומותר לנו ואף רצוי להוסיף בתפילה בקשות פרטיות, כל אחד מה שיש לו לבקש, למשל: על המצב הבטחוני הנורא בא"י, או על עצירת גשמים או על חולה שאני מעוניין במיוחד להתפלל עליו, או על כל דבר אחר. ע"י זה

אצלו פחות מעיתון הערב. גם אם איננו רשע עד כדי כך ואינו קורא עיתון ערב, אלא קורא רק את "הצופה" הקדוש, או "המודיע" או "יתד", אבל סו"ס עיתון הוא קורא, ואת דבר ה' הוא מבזה, וא"כ הרי זה בזיון נורא ואיום. אם היה עושה להפך, היה לומד תורה ואת העיתון לא היה קורא, ה' היה "סולח" לו, אבל אם את העיתון הוא קורא ואת התורה אינו קורא, הרי זה "דבר ה' בזה", ועל כן עונשו חמור כ"כ. ואולם יתכן שהעונש החמור שמענישים בו את זה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, איננו רק מצד חומרת העבירה, כפי שהסברנו, אלא גם מצד נקודה אחרת: הרי מהו עוה"ב? עוה"ב אינו אלא תורה. יושבים ולומדים מפי הגבורה, מה הכוונות במצוות שבת, מה הכוונות במצוות פרה אדומה, מה הכוונות באות זו שכתובה בתורה ומה הכוונות באות אחרת. אם זהו עוה"ב, א"כ אין הוא ראוי אלא למי שהעריך את התורה, שהרי חז"ל אמרו (ברכות סב, ב): "כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם, שנאמר (מל"א א, א): 'והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו בבגדים ולא יחס לו'". דוד המלך ע"ה פָּנָה את הבגדים כאשר כרת את כנף מעילו של שאול במערה (שמו"א כד, ד), ועל כן נענש לעת זקנותו, שלא יכול היה להפיק תועלת מהם. על דרך זה יש לומר, שמי שביזה את התורה בעוה"ז, לא ראוי לו להנות ממנה בעוה"ב. ועל כן "הכרת תכרת הנפש ההיא", כי עוה"ב אחר - אֵין. לערבים יש אמנם "אל ג'נה", ששם אוכלים ושותים, אבל אנו הרי איננו מאמינים ב"אל ג'נה", אנו מאמינים ש"העוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה... אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" (ברכות יז, א), ו"נהנים מזיו השכינה" פירושו כפי שהסברנו - שומעים שיעורים מפי הקב"ה. הקב"ה מסביר מה כוונתו בתורה, וכל אחד משיג בה כפי השגתו, משה לפי ההשגות הגדולות שלו, הרי"ף לפי ההשגות שלו, ואני הקטן - אם אזכה להגיע לשם - לפי ההשגות שלי. למבזה את התורה, אין מקום בעולם שכזה. כי גם אם יבוא וישב שם, לא יהיה לו כלום מזה, שהרי התורה הנלמדת שם בזויה היא בעיניו, ומה הנאה ותועלת יהיו לו ממנה? צריך להזהר א"כ מאד שלא להיות חלילה בכלל מי "שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק". אנו יושבים בישיבה, יש לנו כל האפשרויות לגדול בתורה, לגדול ביראת שמים, לגדול במידות טובות, לקבל כלים ולקבל תורה לאין שיעור, ולהגיע לחיי עוה"ב אחרי חיים ארוכים מתוקנים בעוה"ז. יה"ר שנזכה לראות במהרה בימינו את הסנהדרין חוזרת אל לשכת הגזית, ואת ארון הקודש חוזר למקומו בקודש הקודשים עם הלוחות שבו ועם ספר התורה של משה רבנו, ודבר ה' יצא מירושלים במהרה בימינו, אמן.

שאפשר ללמוד ולהשיגה. היום יש אמנם ספרים לאין סוף, חושבני שגם אם שנים רבות כשנות מתושלח יחיה אדם, לא יספיק לקרוא את כלם ולהבינם, וכ"ש שלא יוכל לחדש בעצמו את כל החידושים שחידשו, אבל לסיים רק ש"ס ורק רמב"ם - אפשר גם אפשר. ואפילו אם לא היה אפשר, הרי כבר אמרו לנו חז"ל: "לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל ממנה. אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה", תקבל שכר לפי כמות התורה שתלמד, וא"כ מה אכפת לך אם לא תספיק ללמוד את הכל?

לר' חיים זוננפלד זצ"ל שהיה אחד מגדולי ישראל, היה אה שהיה יהודי פשוט, בעל חנות או משהו כיו"ב. אמר לו לר' חיים: למה לי ללמוד תורה? מילא אתה, גדול בישראל, כדאי לך ללמוד תורה. אבל אני הרי גדול בישראל לא אהיה, למה לי א"כ ללמוד? ענה לו ר' חיים: וכשאתה פותח את חנותך, סבור אתה שתהיה כמו הבארוך רוטשילד? הרי יודע אתה שגם אם תפתח את החנות מבקר עד ערב לא תהיה כמו הבארוך רוטשילד. אלא מה, למרות זאת פותח אתה את חנותך כדי להרויח כמה שתוכל להרויח, אם לא כמו הבארוך רוטשילד, ואפילו לא כמו העשיר שבעירה שלך, עכ"פ כדי צורך פרנסתך, ואם לא כדי כל צורך פרנסתך, לפחות כדי חלק ממנה. אם בגשמיות חפץ אתה להרויח כמה שאפשר, גם אם ברור לך שלא תהיה עשיר, מדוע לא תחפוף כן גם ברוחניות? מדוע לא תנסה גם שם להשיג כמה שתוכל, גם אם לא תהיה כר' עקיבא איגר או כשאר הגאונים?

אנו איננו בעלי חנויות. אנו יושבים בישיבה ב"ה, וא"כ יכולים אנו להשיג הרבה יותר מחנוני בחנות. יכולים לראות סברות של ר' עקיבא איגר ושל הפני יהושע ושל תנאים ואמוראים, ושל הרמב"ם והרי"ף והרשב"א והר"ן, אפשר לגדול הרבה מאד בישיבה. כמובן, צריך כלי קיבול כדי לקלוט בו את האור האלקי, וכלי קיבול זה הוא מידות הטובות, כפי שדברנו בעבר, כי בלי מידות טובות א"א לקנות תורה, אבל שלא יעלה על דעת מישהו שדי במידות טובות גרידא. המידות הטובות אינן אלא כלי בלבד, ואת הכלי מוכרחים למלא פְּתִיךָ, כי בלי תוכן, גם כלי מפואר מאד, אינו אלא כלי ריק.

חז"ל אמרו: "כי דבר ה' פָּנָה ואת מצותו הִפֵּר, הִפְרַת תְּפִרַת הנפש ההיא" (במדבר טו, לא) - הכרת בעוה"ז, תכרת לעוה"ב" (סנה' צט, א). מה פ"י "דבר ה' פָּנָה"? הגמ' (שם) מביאה כמה פירושים. אחד מהם - "כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק". ביטול תורה אינו מהדברים שחייבים עליהם מיתת ב"ד או כרת, אין בו אלא ביטול עשה בלבד, ואעפ"כ עונשו חמור מאד - "הכרת תכרת הנפש ההיא". מדוע? כי מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, הרי הוא מבזה את התורה, ומראה בזה שאינו מחשיב אותה. אם יהיה מונח שק של יהלומים, ויהיה מישוהו שיאמר: "למה לי לטרוח לאסוף אותם, הרי אין אלו אלא זכוכיות בעלמא", הרי הוא מעיד על עצמו שאינו מבין מה ערכם של יהלומים. אם היה מבין מה ערכם, היה חושף מהם כמה שרק יכול! כך מי שיכול ללמוד ואינו לומד, אינו מבין ערכה של תורה, והרי זה ביזוי התורה הגדול ביותר, ועל כן "הִפְרַת תְּפִרַת הנפש ההיא", על החוצפה הזאת, שדבר ה' חשוב